

Ткаля О.В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Миколаївського інституту права

НУ "Одеська юридична академія"

Телурична дія правових імунітетів

Теоретичне дослідження міжгалузевого феномена, яким є правовий імунітет дає можливість стверджувати про комплексний характер даного правового інституту. Комплексний характер змісту правового імунітету, необхідність чіткого визначення підстав та порядку реалізації положень правового імунітету диктують необхідність звернення до питань дії правових імунітетів телуричного (просторового), темпорального (часового) та персонального (суб'єктного) характеру. Звернемо увагу на питання саме просторової дії правових імунітетів.

Проблема телуричної дії правових імунітетів певною мірою привертала увагу вітчизняних і зарубіжних фахівців у галузі юриспруденції. Серед них слід відзначити теоретичні дослідження таких науковців, як М.І. Козюбра, А.Ф. Крижанівський, О.В.Малько, С.В. Мірошник, І.С. Морозова, Ю.М. Оборотов, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, С.Ю. Суменков, М.В. Цвік, Ю. А. Юшкова та ін.

Дія правових імунітетів у просторі залежить від форми правового імунітету, щодо якого вирішується питання із його застосування. Всього можна виокремити три основні сфери просторової дії правових імунітетів.

Правовий імунітет держави поширюється на всі природні простори земної кулі: сушу, надра, морське дно, водяні простори, а також повітряний простір в атмосфері Землі, космічний простір, небесні тіла, а також штучні об'єкти та споруди (космічні об'єкти, стаціонарні морські платформи тощо) (Міжнародне право : навч. посіб. / за загал. ред. М.В. Буроменського. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – с.94). Поширення правового імунітету держави не залежить від того, чи поширюється суверенітет тієї чи іншої держави на певну територію, чи ця територія має особливий правовий статус, який свідчить про абсолютне непоширення державного суверенітету (загальна спадщина людства); забезпечує державам деякі суверенні права на окремі території (виключна економічна зона, морський шельф); забезпечує загальне користування територією (Шпіцберген);

встановлює особливий міжнародно-правовий статус для окремих територій, на які поширюється суверенітет держави (протоки, канали, міжнародні ріки тощо). Водночас необхідно підкреслити, що правовий імунітет держави поширюється на всі зазначені території та простори незалежно від того, чи є держава суб'єктом міжнародного права, тобто чи прийняла сама держава на себе обов'язки щодо виконання відповідних дій у зв'язку із забезпеченням застосування правового імунітету інших держав. Єдиною підставою для застосування положень правового імунітету держави є визнання держави *de jure*, тобто повне й остаточне визнання держави, яке супроводжується встановленням дипломатичних, консульських, торговельно-економічних та інших офіційних відносин, тобто настання всього комплексу юридичних наслідків (Тимченко Л.Д. *Международное право* / Л.Д. Тимченко – Х. : Консум, 1999. – с.34). Державне утворення набуває ознак державного суверенітету і на нього поширюються правила правового імунітету держави за умови визнання суверенітету такої держави хоча б одним вже суверенним суб'єктом міжнародного права, тоді як взаємне визнання невизнаних державних утворень (наприклад, Придністровська Молдавська Республіка, Карабах тощо) підстав для застосування правового імунітету держави не утворюють.

Іншу телуричну сферу поширення має правовий імунітет співробітників міжнародних організацій. Відсутність власної території міжнародної організації викликає складнощі при встановленні телуричної сфери поширення правового імунітету такої організації, однак вони можуть бути подолані з урахуванням практики створення і діяльності міжнародних організацій. Базовим актом для вирішення зазначеної проблеми слід визнати Конвенцію про привілеї та імунітети спеціалізованих установ ООН 1947 року, положення якої у певній інтерпретації використовуються у статутних документах значної кількості міжнародних організацій. Конвенції містяться вказівки на дві телуричні сфери поширення правових імунітетів – територію держав-учасниць міжнародної організації і територію всіх держав, незалежно від того, чи приєдналися вони до діяльності міжнародної організації. Виділення двох телуричних просторів поширення імунітетів безпосередньо пов'язане зі змістом правових імунітетів, які

застосовуються на різних територіях. Таким чином, можна зробити висновок, що правові імунітети, які встановлені статутними документами міжнародних організацій поширюються на територію всіх держав, які приєдналися до відповідної міжнародної організації, а що стосується окремих видів правових імунітетів, які прямо передбачені статутними документами, то вони є обов'язковими для виконання всіма державами, незалежно від того, яку позицію вони займають щодо діяльності такої міжнародної організації.

Третім видом телуричної сфери поширення правових імунітетів є територія держави, на яку поширюються дипломатичні імунітети, імунітети посадових осіб інших держав, які відповідно до звичаїв дипломатичних зносин наділені правовими імунітетами у країні перебування; посадові правові імунітети, які визначені національним законодавством (імунітет Президента України, народного депутата, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, судді); імунітет свідка. На підставі змісту правового імунітету можна виділити дві сфери просторового поширення правових імунітетів, одна з яких є базовою і включає територію держави, а друга характеризується додатковим поширенням у просторі за рахунок розширення державної території як сфери телуричної дії правових імунітетів, додатковими складовими.

Таким чином, у випадку вирішення питання про застосування правового імунітету у формі звільнення від кримінальної, і за аналогією, від адміністративної відповідальності, слід враховувати, що закони про кримінальну й адміністративну відповідальність поширюються не тільки на територію України, але й певні простори й об'єкти виключної сфери дії зазначених нормативних актів. Відповідно, правові імунітети зазначеної форми застосовуються не тільки на території держави, але й у просторі, на який поширюється дія законів про юридичну відповідальність.

Таким чином, телурична дія правових імунітетів характеризується трьома сферами їх поширення, які співпадають з природними просторами земної кулі – коли йде мова про міжнародні імунітети держави та її представників; з територією декількох держав – при застосуванні правового імунітету міжнародних організацій; з територією держави – коли суб'єкти здійснюють державні функції.